או דלמא קצובין ואע"פ שאינן כתובים ת"ש [א]דאיתמר מי שמת והניח שתי בנות ובן וקדמה הראשונה ונטלה עישור נכסים ולא הספיקה שניה לגבות עד שמת הבן א"ר יוחנן [א]שניה ויתרה (א) וא"ל ר' חנינא גדולה מזו אמרו [ב]מוציאין לפרנסה [ג]ואין מוציאין למזונות ואת אמרת שניה ויתרה והא פרנסה דמיקץ קייצא מיכתב לא כתיבא וקא מוציאה שאני פרנסה כיון דאית לה קלא כמאן דכתיבא דמי מתיב רב הונא בר מנוח [ב]מתו בנותיהן נזונות מנכסים בני חורין והיא נזונת מנכסים משועבדים מפני שהיא כבעלת חוב הכא במאי עסקינן [ד]בשקנו מידו אי הכי בנות נמי בשקנו לזו ולא קנו לזו מאי פסקא בת אשתו דהואי בשעת קנין מהני לה קנין בתו דלא הואי בשעת קנין לא מהני לה קנין מי לא עסקינן דהוו תרווייהו בשעת קנין והיכי דמי דגרשה ואהדרה אלא בתו דבתנאי בית דין קאכלה לא מהני לה קנין בת אשתו דלאו בתנאי בית דין קאכלה מהני לה קנין וכי מיגרע גרעה אלא בתו כיון דבתנאי בית דין קאכלה אימר צררי אתפסה ת"ש א"ר נתן אימתי בזמן שקדם מקחו של שני לשבחו של ראשון אבל קדם שבחו של ראשון למקחו של שני גובה מנכסים משועבדים אלמא משום דלא קדים הוא תנאי היא דתניא אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון אשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם לפי שאין כתובין אמר ר' יוסי וכי מה תיקון העולם יש בזו והלא אין קצובין: והמוצא מציאה לא ישבע: אמר ר' יצחק שני כיסין קשורין מצאת לי והלה אומר לא מצאתי אלא אחד נשבע שני שוורים קשורין מצאת לי והלה אומר לא היה אלא אחד אינו נשבע מ"ט שוורין מנתחי מהדדי [ג]כיסין לא מנתחי מהדדי שני שוורין קשורין מצאת והלה אומר מצאתי והחזרתי לך אחד מהן הרי זה נשבע ור' יצחק לית ליה [ד]המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם

הוא

קצובין ואע"פ שאין כתובין. ואית ליה דמלוה על פה שהיא קצובה טורפה ממשעבדי: **ונטלה עישור נכסים.** שזה משפט הבנות [o]בשעת בגרות או נישואין ליטול עישור נכסים בהכנסת פרנסת נדונייתן לבד מה שניזונו מזונות עד אותה שעה: **ולא הספיקה שניה לגבות.** פרנסתה שלא ניסת: **עד שמת הבן.** ונפלה כל הירושה לפני שתיהן: **שניה ויתרה.** איבדה עישור נכסים שלה ולא אמרינן תיגבי עישור נכסים ברישא והשאר יחלקו בשוה דטעמא דתקינו עישור נכסים כדי שתהא לבנות פרנסת נישואין והא איכא טפי: ה) **ואמר לו ר' חנינא.** וכי מפני שקדמה זו איבדה זו: **גדולה מזו אמרו.** שאפילו מכר האח את הנכסים: **מוציאין.** מיד הלקוחות העישור לפרנסה ואע"פ שאין מוציאין למזונות ממשעבדי: **ואת אמרת שניה ויתרה.** מפני שלא הספיקה והלא בשעבוד של אחרים שהיא גדולה מזו לא אמרו שתפסיד ועכשיו שהן בפנינו תפסיד. אלמא שמעינן לר' חנינא קצובים טרפי ממשעבדי אף על פי שאין כתובין כגון זו: **מיקץ קייצא.** עישור: **דאית לה קלא.** משעה שמת האב הכל יודעין שהבת נוטלת עישור נכסים: **מתו בנותיהן ניזונות כו'.** הנושא את האשה ופסקה עמו לזון את בתה חמש שנים וגירשה בתוך חמש שנים ונשאת לאחר ופסקה עמו כמו כן חייב לזונה חמש שנים אחד זנה וא' נותן לה דמי מזונות מתו בנותיהן ניזונות מנכסים בני חורין כדקתני מתניתין אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים: **והיא.** אותה בת אשתו: **ניזונת מנכסים משועבדים כו'.** אלמא כיון דקייצי חמש שנים אע"ג דלא כתיבא גביא ממשעבדי כר' חנינא וקשיא לעולא: **בשקנו מידו.** וסתם קנין לכתיבה עומד ו): **אי הכי בנות נמי.** דהויא לה מיניה ליתזנו ממשעבדי הואיל וקנו מידו קא מיירי: **מאי פסקא.** מאי דעתיה דתנא וכי פסקא למילתיה דסתם מאן דפסיק הכי קנו מידו לבת אשתו ולא קנו לבתו: **דלא הואי.** שעדיין לא נולדה: **מי לא עסקינן כו'.** כלומר ומי לא משמע נמי ממתני' כגון דהוו בנתיה בשעת קנין: **והיכי דמי.** כגון דגירשה לאחר שנולדו לו ממנה בנות: **ואהדרה.** ופסקה עמו תנאים הללו דהא מתני' סתמא תנן: **וכי מגרע גרעה.** בתמיה: **כיון דבתנאי ב"ד קאכלה.** והוא נמי קנו מידו נותן לב להשלים חוקה: **אימא לצררי.** של מעות התפיסה במותו להיות בידה לזון מהם: **אימתי.** אמרו אין מוציאין לאכילת פירות מנכסים משועבדים: **בזמן שקדם מקחו.** של לוקח שני זה שהראשון שלקח שדה הגזולה בא לחזור עליו: **לשבחו של לוקח ראשון.** שכשלקח זה השני מן המוכר עדיין לא השביח הלוקח הראשון את הקרקע הגזולה: **אבל קדם שבחו של ראשון כו'.** דמשהשביחה והכל יודעים שבאחריות מכרה לו יצא כל אחריות הקרקע עם שבחו ופירותיה על נכסי הגזלן: **אלמא משום דלא קדים הוא.** ולאו משום קצובין וכתובין: **מפני תיקון העולם לפי שאין כתובין.** ואם באת לטרוף לקוחות אף במלוה על פה אין לך אדם לוקח שדה מחבירו לפי שירא שמא יש עליו מלוה: **והלא אין קצובין.** ובמה יש ללקוחות להזהר ובלאו תיקון העולם נמי אין הדין לטרוף: **והלה אומר לא מצאתי אלא אחד נשבע.** כדמפרש טעמא דלא מנתחי מהדדי והוה ליה טענתו של זה טענת ברי אחרי שאחד מהם ביד זה והרי הודה לו במקצת: **שוורין מנתחי מהדדי.** וטענת שמא הוא: **שני שוורים קשורים מצאת לי והלה אומר מצאתי והחזרתי לך אחד מהן הרי זה נשבע.** שכן הוא שהחזיר לו האחד דהויא ליה נמי טענה ודאית ואף על פי שלא ראה כשמצאם שהרי גם זה אומר כן והוה ליה האיך מודה במקצת טענה ברורה. והך סיפא נמי ר' יצחק אמרה ולא גרסינן בה תניא נמי הכי:

הוא

או דילמא קצובין אע"פ שאין כתובין. פי' בקונטרס ואית ליה דמלוה על פה גובה ממשעבדי ואין נראה דבהדיא תנן בפרק גט פשוט (ב"ב דף קעה.) דגובה מנכסים בני חורין [א] ומפרש ר"ת דהכא לא איירי במלוה אלא בשאר מילי דקצבה כגון פסק לזון את בתה חמש שנים [ב] דדוקא במלוה על פה לא גבי ממשעבדי משום דמאן דיזיף בצנעא יזיף אבל שאר מילי הוו כמכר [ג] דאמרי' (ב"ב דף מא:) המוכר שדהו בעדים [ד] גובה מנכסים משועבדים דמאן דמזבן בפרהסיא מזבן [ה]: **אמר ר' חנינא גדולה מזו כו'.** למאי דמסיק בפרק מציאת האשה (כתובות דף סט.) דרבי יוחנן קיבלה מרבי (חנינא) הוה מצי למיפרך השתא דבעי למידק דקצובין לחודיה מהני אדרבי יוחנן דאמר לעיל לפי שאין כתובין ומיהו התם דחויא בעלמא הוא ובמסקנא דהכא ניחא: **בשקנו מידו.** פי' בקונטרס דהוו ככתובין דסתם קנין לכתיבה עומד וקשה דא"כ אמאי פריך אי הכי בנות נמי הא לא מהני כתיבה דבנות כדאמר לעיל [ו] לכך נראה דקנין אלים טפי מכתיבה [ז] לכך פריך בנות נמי נהי [ח] דכתיבה לא מהני קנין ליתהני: **אימר צררי אתפסה.** דוקא לגבי משועבדים [ט] חיישינן אבל גבי בני חרי לא דאמרינן בפרק שני דייני גזירות (כתובות קז:) לצררי לקטנה לא מתפיס וצריך עיון דלענין משעבדי חיישינן במזונות טפי לצררי מבכתובה דכתובה נפרעת בשבועה מנכסים משועבדים ומזונות [י] לא גבי כלל אפילו בשבועה [יא] ולענין בני חרי הוי איפכא דלענין מזונות גבי בלא שבועה ולכתובה בעי שבועה כדתנן בפ' שני דייני גזירות (שם דף קד:) מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות חנן אומר תשבע בסוף ולא תשבע בתחילה [יב]: **אלמא משום דלא קדים הוא.** פי' בקונטרס ולאו משום דקצובין וכתובין וק' דא"כ כי משני תנאי היא לא הוי רבי נתן לא כמר ולא כמר ונראה דלעולא [יג] פריך דוקא ולמפסט נמי דרבי חנינא קצובין אע"פ שאין כתובין דבזמן שקדם שבחו של ראשון [יד] היינו קצובין ואין כתובין דכתיבה לא מהניא אע"ג שכבר בא השבח כיון דבשעת הכתיבה אכתי לא הוה [טו]: **וכי מה תקון העולם יש בזה והלא אין קצובין.** פי' בקונטרס ומן הדין בלא תיקון העולם אין לגבות ממשעבדי כיון דאין קצובין וקשה דהא ר' חנינא דאמר לפי שאין קצובין קאי לפרושי מפני תיקון העולם דמתני' [טז] לכך נראה דה"פ קא תלית טעמא מפני תיקון העולם בכתיבה מה תיקון העולם יש בזה דאפילו הוו כתובין לא גבי ממשעבדי דאין תיקון העולם תלוי בכתיבה אלא בקצבה [יז]: **כיסין לא מינתחי מהדדי.** ואפילו רבי ז)(מאיר) בפ"ק דבילה (דף י:) דאמר גבי כיסין זימנין דמיתעכל קיטרייהו היינו משום דאיכא הוכחה שהניח מאתים ולא מצא אלא מנה אבל הכא מי יימר דלא מצא אלא אחד [יח]: **תניא נמי הכי.** פי' בקונטרס דל"ג תנ"ה והך סיפא נמי ר' יצחק אמרה וגרס בסיפא דהך שני שוורים קשורים מצאת לי והלה אומר מצאתי והחזרתי לך אחד מהם הרי זה נשבע וקשה דליהמניה במגו דאי בעי אמר לא מצאתי אלא אחד ועוד [יט] לפי המסקנא [כ] ר' יצחק דאמר כמאן אלא הכי גרסינן תניא נמי הכי שני שוורים מצאת לי והלה אומר לא מצאתי אלא אחד אינו נשבע שני כיסין קשורין מצאת

לי

מסורת הש"ס

א) כתובות סט., ב) כתובות קא: קב:, ג) [ביצה י:], ד) [לעיל מח:], ה) [בדפו"ר אמר], ו) [ב"ב מ.], ז) [טעות הדפוס],

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ונטלה וכו' בשעת בגרות. זה לנ"ע מאד:

הגהות הב"ח

(א) גמ' שניה ויתרה א"ל כצ"ל ואות ו נמחק:

מוסף רש"י

עד שמת הבן. ונפלה הירושה לפני הבנות (כתובות סט.). **שניה ויתרה.** עישור נכסים ולא אמרינן תטול עישור נכסים תחלה כמו שנטלה זו ואח"כ יחלוקו, אלא זו שקדמה ונשאת זכתה ובת על הבת אין עישור נכסים, שהרי שתיהן שוות בירושה (שם). **גדולה מזו.** שאפילו שיעבדו אחין את הנכסים יפה כח פרנסה לטרוף לקוחות וזו שהנכסים בעין אמרת ויתרה (שם). **פרנסה.** נדוניא. (כתובות סח:). **בנותיהן נזונות מנכסים בני חורין.** ולא ממשועבדים, דתנן אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים, **והיא נזונת.** אותה הבת, **מנכסים משועבדים מפני שהיא כבעלת חוב.** שיש לה עליהן שטר מזונות (כתובות קא:). **מאי פסקא.** בתמיה, וכי דבר פסוק הוא לחכמים שקונין לבת האשה ולא לבנות, ששנו סתם במשנה בנותיהן ניזונות מבני חורין והיא ניזונת ממשועבדים (שם קב:). **מי לא עסקינן כו'.** וכי אי אפשר שיהו אף הבנות בשעת קנין, כגון דגרשה ואהדרה וכתב לה התנאים הללו, ואפילו הכי תנן סתמא בנותיהן ניזונות מבני חורין ולא ממשועבדים (שם). **בתו דבתנאי בית דין.** בנן נוקבן דיהויין ליכי מינאי כו' (שם). **צררי אתפסה.** לפני מותו מסר להם צרורות כספים למזונותיהן (שם). **המוצא מציאה.** ומחזירה ובעלים אומרים שלא החזיר כולה, לא **ישבע** (לעיל מח:).

מוסף תוספות

א. ור"ח מי פליג אמתני'. רשב"א. ב. וקבל עליו אחריות עד כדי אותה קצבה. רשב"א. ג. ויש לו קול. רשב"א. ד. וקבל עליו אחריות. רשב"ס ב"ב שם. ה. והלכך נפיק קלא בין אגוף המכר בין אפירות, או דלמא כתובין וקצובין בעינן. רשב"א. ו. [דהא] כד מתרצינן הב"ע בשקנו מידו עולא נמי הוא דמתרץ הכי וכי הדרינן לאקשויי אי הכי בנים נמי לעולא נמי אקשינן ומאי קושיא והא עולא הוא דאמר כתובין הן אצל בני חורין ואינן כתובין אצל משועבדים אלמא לאו משום דלא כתיבא אלא משום דעיקר תקנתן הכי הויא. רשב"א. אמנם בתוס' הרא"ש הנוסח כאן כדפירשתי. וכן הוא במרדכי וז"ל: הא לא מהני כתיבה בבנות דליתנהו בעולם בשעת כתיבה. (ועי' רש"ש). ז. וכדאיתא בב"ב (מג.) הב"ע בשכתב לו דו"ד אין לי על שדה זו, והתניא דו"ד אין לי על שדה זו וידי מסולקת הימנה לא אמר ולא כלום, ומשני הב"ע בשקנו מידו, כלומר דאלים טפי, ואמרינן במציעא (יג.) בשטרא אקנייתא דהא שעבד נפשיה. רשב"א. ח. דמעיקר תקנתין לא גביא ממשעבדא. רשב"א. ט. שגם היא בעלת חוב, ומשום חששא דצררי לא תפסיד חובה שהוא מוקדם. תוס' הרא"ש. י. משום פסידא דלקוחות חשו טפי לצררי. תוס' הרא"ש. יא. דחששת צררי דכתובה אינה גדולה כחששת צררי דמזונות בתו, דאין אדם רוצה שתחזור בתו על הפתחים וודאי צררי אתפסה ולא גביא ממשעבדי אפי' בשבועה. רמ"ה הו"ד בשיט"ק. יב. ואפשר דקיל הוא שהקלו במזונות [לענין בני חרי. רבנו קרשקש] משום כדי חייה. רשב"א. [תי' נוסף:] וכ"ת א"ה מבנ"ח נמי לא תגבי, התם איהו דאפסיד אנפשיה דאתפסה צררי. שיט"ק. יג. ולר' יוחנן. רבנו קרשקש. דאמר[ין] משום כתיבה. רשב"א. יד. למקחו של שני, גובה מנכסים משועבדים, לפי שבשעה שלקח לוקח שני כבר היה קצוב שבחו של ראשון, ואע"פ שלא היה קול לשבח זה בשעת מכירה, מ"מ בשעה שנקצב יצא לו קול. ר"ן. טו. שכל כתיבה שאין לה קול בשעתה שוב אינה כלום. ר"ן. [וא"כ] לעולא דאמר לפי שאינן כתובין, מה לי קדים מה לי לא קדים. שיט"ק. אלא משום קצבה הוא, ואע"פ שבשעת המקח לא היה קצוב [ולא היה לו קול, מ"מ. רבנו קרשקש] כיון שעכשיו הוא קצוב קול יוצא עליו שקרקע זה שוה כך וכך והכל יודעין שקבל עליו אחריות השבח כענין שאמרו בפרנסת הבת. ועכשיו הוכיח דר"ח [קצובין. רבנו קרשקש] אע"פ שאינן כתובין קאמר, והוכיח ג"כ טעמא דמתני' דלא כעולא. רשב"א. טז. [וא"כ הוא יוצא] דלא כר' יוסי. שיט"ק. יז. וממילא קם לי' עולא כרבנן, ור"ח כר' יוסי ור' נתן. שיט"ק. יח. [ו]כל מלתא דלא שכיחא טענת בריא מקריא. ר"ן. יט. כי פריך לר' יצחק ממתני' ומשני הוא דאמר כר"א בן יעקב. תוס' הרא"ש. כ. דר"א ב"י מיירי בטוענו גדול ול"ש תקון העולם. תוס' הרא"ש.

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"כ מהל' אישות הלכה ט סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סי' קיג סעי' ח ט:

כג ב מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעי' ה:

כד ג טוש"ע אה"ע סי' קיב סעיף ז:

כה ד מיי' פכ"ג מהל' אישות הלכה יח טוש"ע אה"ע סימן קיד סעיף ד:

פסקי רי"ד

והפירות בפירוש יכולים הלקוחות לטעון לא סברנו שקבל עליו באחריות אלא גוף השדה ולא הפירות והשבח אבל אם כתב לו בפירוש אנא אקום וכו' הכי נמי דגבי הכל ממשעבדי: א"ל רבי אבא לעולא והא מזון האשה והבנות כמאן דכתיבי דמי וקתני אין מוציאין פי' שהן תנאי ב"ד הנכתבים בכתובה ואע"ג דלא כתב לה ככתובים דמי כדתנן בפ' נערה שנתפתתה (כתובות נב:) א"ל התם מעיקרא הכי איתקון כתובים הם אצל נכסים בני חורין ואין כתובים אצל משועבדים על כך היתה תיקון ב"ד מעיקרא שלא יהו ניזונות אלא מנכסים בני חרי ולא ממשעבדי שא"כ אין לך אדם שיקנה שדה מחבירו אם מזון אשתו ובניו עולמית חוזרין עליו. ורבי חנינא אמר לפי שאין קצובים. פי' פליג אדעולא ואמר אע"ג דכתב ליה הכי כיון שאינן קצובים לא גבו ממשועבדים ואין הלקוחות יכולין להזהר ולהניח לו מקום לגבות ממנו ומסתברא דהלכה כר' חנינא דאע"ג דכתב ליה אחריות בפירוש אפירות ואשבח אינם גובים ממשועבדים: **מתני'** המוצא מציאה וכו' אמר ר' יצחק שני כיסים קשורים מצאת לי והוא אומר לא מצאתי אלא אחד ישבע מפני שהוא טוענו טענת ודאי (בזה שפירש הרב הגדול חולק עליו שאדרבה אם החזיר הכיס האחד פטור לגמרי לישבע) וכגון שטענו אחר שהחזיר לו הכיס האחד ואמר שנים היו קשורים וכיון שמצאת האחד גם השני אתה מצאתה ששניהם היו קשורים ביחד זו היא טענת ודאי שנשבע עליה אבל אם היתה הטענה קודם שישיב לו האבידה ואמר לו שני כיסים קשורים מצאת לי והוא אומר אחד מצאתי ולא יותר פטור מלהשבע ע"י מיגו מיגו דאי בעי אמר לא מצאתי כלום אבל אחרי שהחזיר לו תחילה הכיס האחד ועכשיו טוענו טענת ברי כי שנים היו חייב לישבע ומפני שכבר החזיר לו מקודם לכן אינו נפטר שעכשיו בעת הטענה אין לו שום מיגו שיפטרנו. שני שורים קשורים מצאת לי והלה אומר לא מצאתי אלא אחד אינו נשבע פי' ואע"פ שהחזיר לו תחלה האחד ואח"כ טען לו זה כי שנים היו קשורים: מאי טעמא שוורים מינתחי אהדדי ואין זו טענת ודאית כיסים לא מינתחי אהדדי והויא לה טענת ודאית. תניא נמי הכי שני שורים קשורים מצאת לי והלה אומר לא מצאתי אלא אחד פטור ואינו נשבע. שני שוורים קשורים מצאתי לך והחזרתי לך אחד מהן והלה אומר לא החזרת לי כל עיקר הרי זה נשבע פי' או לא היתה הטענה על המציאה כגון שנתברר בעדים שמצא שניהם אלא הם טוענים על החזרה שזה אומר החזרתי לך אחד מהן ואיני חייב אלא אחד וזה אומר לא החזרת לי כלום מחזיר לו הא' שמודה שלא החזיר ועל האחד שאומר כי החזירו נשבע לו מפני שהוא מודה במקצת והוא טוענו טענה ודאית שאומר לא החזרת לי כלום ואילו היה זה כופר בכל שהיה אומר החזרתי לך את שניהם היה פטור משבועה כדין כל האומר פרעתי אבל עכשיו שמודה במקצת ואינו כופר אלא במקצת חייב לישבע במה שכופר. ומקשה ולית ליה לר' יצחק המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם פי' מדקתני מפני תיקון העולם ש"מ הא לאו הכי הוה מן דינא לאשבועיה וה"ד אי דקא טעין טענת ספק כגון שמצא חמורו והחזירו לו ואמר דיסקיא מליאה דינרים הייתה לי עליו ושמא אתה מצאתה והא אין נשבעין על הספק כדתנן בשבועות (מה.) ואלו נשבעין על הספק שלא בטענה השותפין והאריסין והאפוטרופוס וכו' ומפרש בגמ' (שם מח:) שלא בטענת ודאי אלא בטענת ספק ודוקא אותם נשבעי' בטענת ספק מפני תיקון העולם אבל מידי אחרינא לא והכא ספק הוא לו דשמא אדם אחר לקח הדיסקיא והניח החמור אלא ודאי דקא טעין ליה טענת ודאי כגון שמצא כיסו קשור והחזירו לו והוא טוענו כ' דינרים היו לי שם והוא